

14. การวางแผน

การวางแผนเป็นกระบวนการขั้นแรก ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการบริหารงาน โดยกำหนดวัตถุประสงค์นโยบาย และวิธีดำเนินการไว้ล่วงหน้า เพื่อปฏิบัติการให้สำเร็จลุล่วงไปตามนั้น การวางแผนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันดับแรกของการบริหารงานทุกชนิด โดยไม่จำกัดว่าเป็นเรื่องของรัฐบาล หรือของเอกชน ในขณะเดียวกัน ก็เป็นหน้าที่สำคัญอันหนึ่งของบรรดาผู้ปฏิบัติงานทั้งปวง โดยเหตุนี้การวางแผนจึงเป็นเรื่องที่กังวลใจ มีความยากและสับซ้อนแตกต่างไปตามลักษณะของความใหญ่ เล็ก และความยากง่ายของงานที่จะปฏิบัติ

ความหมายของการวางแผน

การวางแผน คือ กระบวนการเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ในการบริหารงาน และกำหนดวิถีทางสำหรับปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ๆ หากกล่าวสั้น ๆ ก็อาจกล่าวได้ว่าการวางแผนคือการตรัสรายมาร่วมกันสำหรับการปฏิบัติจริงเห็นได้ว่าการวางแผน เป็นเรื่องที่คิดถึงสิ่งที่จะเกิดหรือหวังที่จะมีผลในอนาคตแทนที่จะปล่อยให้เป็นไปหรือเกิดขึ้นตามยถากรรม การกำหนดให้มีแผนเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงขั้นเริ่มพื้นฐานของมนุษยชาติ ที่ใช้ความพยายามเพื่อรพยายามปรับสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิต

การพูดเรื่องการวางแผน หรือแผนงาน ผู้รู้และนักวิชาการ ต่างก็ให้ความหมายแตกต่างกันออกไป จะเห็นได้จากการให้คำนิยามไว้ในหนังสือต่าง ๆ และความเห็นของแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไปได้บ้าง แต่มีส่วนร่วมแล้วการวางแผนจะต้องมีลักษณะดังนี้ คือ

1. ต้องเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับอนาคต
2. เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอย่างโดยย่างหนัก
3. มีความเกี่ยวข้องกับการขัดของกิจกรรมเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการนั้น

จุดมุ่งหมายของการวางแผน

1. เพื่ออธิบาย (Clarify) วัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เข้าใจชัดแจ้ง อธิบายหลักเกณฑ์เพื่อใช้วัดการปฏิบัติงาน อธิบายแผนทั่วไป และกำหนดการก้าวต่อไป
2. เพื่อกำหนด (Determine) ว่าแต่ละหน่วยงานจะต้องทำ (ทำอะไร ทำทามา และทำเมื่อไร) เพื่อให้งานในหน้าที่ทุกหน่วยสมมูลกับกิจกรรม ไม่มีแผนงานใดทำงานซ้ำซ้อนหรือไม่มีหน้าที่การทำงานได้ง่าย

3. เพื่อให้มีนโยบาย (Policy) อันชัดแจ้งไม่ก่อความ โนบายเป็นเครื่องชี้แนวทาง และช่วยประสานงานให้แก่บรรดาเจ้าหน้าที่ทั้งหลายผู้รับผิดชอบในการบริหารงานให้เป็นไปตามที่หรือคำสั่ง

4. เพื่อให้มองเห็น (Anticipate) ปัญหาที่เกิดขึ้นล่วงหน้า และเพื่อดำเนินการแก้ไขเสียก่อนที่ปัญหานั้นจะกลายเป็นปัญหาร้ายแรงแก่การแก้ไข และเมื่อบรัสบันบรรดา กิจกรรมทั้งหลายที่สำคัญ โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่ เครื่องอำนวยความสะดวก และวัสดุพร้อมจะ ยืดหยุ่นได้ตามต้องการ ทั้งนี้ เพื่อให้งานทั้งหลายสำเร็จเสร็จสิ้นลงตามกำหนดการ

5. เพื่อตั้ง (Establish) และรักษาไว้ซึ่งการควบคุมของผู้มั่งคับบัญชาในปริมาณที่ น้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้ เพียงจำเป็นเท่าที่จะทำให้แน่ใจว่าได้รับผลสุดท้ายที่ต้องการทั้งต้อง ตรงกับวัตถุประสงค์ นโยบายและโกรกการที่ได้รับอนุมัติ

ประเภทของแผนงาน

แผนอาจแบ่งออกได้หลายประเภท แต่ถ้ากล่าวว่า ก็อาจจะจำแนกออกได้ เป็น

– การวางแผนระยะยาว (Long Range Planning) ได้แก่ ความพยายามกำหนดเป้าหมาย และพยากรณ์ทิศทางของเหตุการณ์ที่สำคัญที่สุดอันจะเกิดขึ้นและมีผลกระทบกระเทือน ลึ้นนานในมีของสวัสดิภาพในอนาคตของหน่วยงาน

– การวางแผนระยะสั้น (Short Range Planning) ได้แก่ การมองเห็นล่วงหน้าซึ่ง กิจกรรมเฉพาะอย่าง เช่น โครงการ กำหนดการ งบประมาณ ฯลฯ ที่จำเป็นซึ่งให้ได้มาซึ่งผล ที่ต้องการในอนาคตอันใกล้ และสอดคล้องกับแผนระยะยาว

ดร.ชินวุช สุนทรสมะ กล่าวไว้ในเรื่องแผนเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อความมั่นคงของ ชาติว่า แผนเศรษฐกิจสามารถแบ่งออกได้ตามระยะเวลาของแผน คือ

1) แผนเศรษฐกิจระยะยาว (Long term plan) เป็นแผนเศรษฐกิจที่ครอบคลุมระยะเวลา ที่ยาวประมาณ 10-20 ปี โดยระบุเรื่องกร้าง ๆ เกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ระยะยาว

2) แผนเศรษฐกิจระยะปานกลาง หรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (Medium term of development plan) เป็นแผนที่อาศัยเค้าโครงจากแผนระยะยาวเป็นกรอบ แล้วก็วางแผนเพิ่มเติม ในรายละเอียดเพิ่มขึ้น เป็นแผนที่มีระยะเวลาปานกลาง คือประมาณ 4-6 ปี

3) แผนระยะสั้น (Short-term plan) หรือแผนประจำปี (Annual plan) เป็นแผนที่ ทำขึ้นโดยอาศัยเค้าโครงแผนระยะปานกลางเป็นหลัก และพิจารณาสภาพการณ์ต่าง ๆ

ที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นส่วนประกอบ แผนประจำปีนี้เป็นแผนปฏิบัติงานของส่วนราชการ ต่าง ๆ ในช่วงระยะเวลา 1 ปี

นอกจากนี้อาจแบ่งเป็นแผนงานที่เป็นลายลักษณ์อักษร และแผนงานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างหนึ่งด้วย

แผนงานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้น ส่วนมากได้แก่ การวางแผนอันง่าย ๆ ในการปฏิบัติงานหรือดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นแผนงานที่ไม่ยุ่งยากนัก และโดยปกติไม่ต้องเกี่ยวข้องกับคนหรือต้องใช้ปัจจัยเป็นจำนวนมาก และเป็นแผนระยะสั้น

ส่วนแผนที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นแผนระยะยาว และเป็นงานที่จะต้องใช้คน เงิน และวัสดุเป็นจำนวนมาก อนึ่ง การวางแผนงานใหญ่ ๆ อาจต้องขออนุมัติจากรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ชั้นสูง ๆ นั่น ซึ่งเป็นการเพิ่มความยุ่งยากและซับซ้อนขึ้นอีก จึงจำเป็นต้องกำหนดโครงการและแผนงานเป็นลายลักษณ์อักษร

ความแตกต่างระหว่างแผนงานและโครงการ

ตามหลักวิชาการถือว่า แผนงานเป็นที่รวมของการต่าง ๆ ในแผนงานมักจะมีหน้าที่หรืองานที่ต้องปฏิบัติขัดทำอยู่หลายชนิด งานดังกล่าวเรียกว่า โครงการหรือแผนงาน ย่อย ๆ ออกไป จึงอาจถือได้ว่าโครงการก็คือ แผนงานย่อยสุดท้ายที่เป็นแผนปฏิบัติ ซึ่งจำเป็นต้องกำหนดไว้ให้ละเอียดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง ๆ การประสานงาน การควบคุมงาน และการประเมินผล อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นแผนงานใหญ่ หรือแผนงานย่อย หรือโครงการ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ต้องมีลักษณะของงานที่ปฏิบัติ เพื่อจะนั่นควรจะทำความเข้าใจกับศัพท์เทคนิคบางคำ ดังนี้

แผนงาน (Plan) หมายถึง “แผน” ที่ได้เตรียมไว้เพื่อยืดถือเป็นหลักหรือเป็นแนวในการปฏิบัติให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ มักจะเป็นแผนอย่างกว้าง ๆ หรือเป็นแผนระยะยาว ซึ่งแยกออกเป็นโครงการต่าง ๆ เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ในบางกรณีเป็นแผนจำเพาะเจาะจง หรือเป็นแผนระยะสั้นที่เรียกว่า “แผนปฏิบัติงาน” (Plan of work)

โครงการ (ใหญ่) (Program) เป็นแผนงานที่แยกออกจากแผน (Plan) จะสังเกตได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติประกอบด้วยโครงการใหญ่ ๆ หลายโครงการ เช่น โครงการพัฒนาเมืองชนบท และสาธารณูปโภค โครงการปฏิรูปที่ดิน โครงการพัฒนาพลาเมืองตามระบบอุปราชชีปไตย ฯลฯ

โครงการ (ย่อๆ) (Project) เป็นโครงการที่แยกออกจากโครงการใหญ่ (Program) เป็นโครงการเฉพาะเจาะจงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น โครงการส่งเสริมการผลิตพืชเศรษฐกิจ (จากโครงการส่งเสริมอาชีพและรายได้) โครงการส่งเสริมสวัสดิภาพเด็กปฐมวัย (จากโครงการพัฒนาเยาวชน) โครงการการเกษตร (จากโครงการพัฒนาเมืองชนบทและสาธารณูปโภค)

การวางแผนงาน/โครงการพัฒนาชุมชน

วางแผนหรือวางแผนโครงการตามหลักการพัฒนาชุมชน หมายถึงกระบวนการเกี่ยวข้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินการบริหารและกำหนดวิถีทางสำหรับปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีการเรียงลำดับความคิดในการดำเนินงานที่จะต้องปฏิบัติร่วมกันว่าควรจะทำอะไร เมื่อมีปัญหาในท้องถิ่นที่พบเห็นหรือประจักษ์โดยชัดแจ้งแล้ว และจะทำเมื่อไร ใครเป็นผู้ทำ และทำที่ไหน และทำไม่ใช่กิจกรรมดำเนินงาน เช่นนั้น ตลอดจนฝึกอบรมให้ประชาชนได้เข้าใจวิธีการจัดสรรมองหมายการงานให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้ทราบบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนแต่ละกลุ่มว่าจะต้องรับผิดชอบ ทำอะไรที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ยิ่งกว่านั้น การวางแผนยังเป็นการคาดการณ์ในอนาคตอีกด้วยว่าควรจะดำเนินงาน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการพัฒนาชุมชน) ว่าจะได้กำลังคนมาจากไหน หรือในกระบวนการร่วมมือด้วย จะใช้วิธีการอย่างไร จะต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการประเภทใดหรือไม่ เงินทุนที่จะต้องนำมาใช้รายภูมิสมทบเท่าใด แรงงานเท่าใด เงินเท่าใด และต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยราชการใด หรือองค์กรประเภทใด เป็นจำนวนเท่าใด และผลงานจะทำสำเร็จเมื่อใด สุดท้ายก็คือผลประเมินจากการดำเนินงานตามโครงการพัฒนานั้น ๆ จะได้ผลดีแค่ประชาชนส่วนรวมและประเทศต้องย่างไป และรายภูมิได้รับผลประโยชน์จากผลของกิจกรรมนั้น ๆ เพียงใด ตลอดจนใครเป็นผู้รับผิดชอบ

เพราะฉะนั้นในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ถ้าได้ทำแผนงานหรือโครงการไว้ล่วงหน้า จะทำให้เกิดผลดีหลายประการ ดังนี้

1. ทำให้ทราบแน่ชัดว่าจะทำอะไรให้สำเร็จ
2. เป็นแนวทางในการดำเนินงาน การนิเทศ และควบคุมให้บรรลุผลสำเร็จ
3. ทำให้การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินงาน (คน วัสดุ อุปกรณ์ เงิน และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เป็นไปอย่างรัดกุม สมเหตุสมผล
4. ทำให้บุคคลในหน่วยงานทราบและเข้าใจถึงงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม

5. ทำให้เกิดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน
6. ช่วยลดความยุ่งยากในการตัดสินใจ เพราะได้มีการตัดสินใจไว้ล่วงหน้าเป็นส่วนใหญ่
7. ประหยัดเวลาในการบริหารงาน
8. ช่วยในการทำงานหรือโครงการต่อเนื่อง
9. ทำให้ประชาชนหรือผู้เกี่ยวข้องทราบถึงแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ

หลักบางประการในการพิจารณาวางแผน

ในระบบบริหารงานสมัยใหม่ การทำงานโดยมีแผนงานจำเป็นต้องมี เพราะนอกจากจะมีความสำคัญครอบคลุมไปทั่วทั้งการบริหารซึ่งอยู่ในหน้าที่แล้วความรับผิดชอบของหัวหน้างานแล้ว ยังเป็นหลักและแนวทางปฏิบัติที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อผลอันสำคัญที่การวางแผนต้องทำเป็นการล่วงหน้าสำหรับการปฏิบัติก็คือ ในโครงการใหญ่ ๆ จำต้องเป็นไปโดยมีเหตุผล (logical) รอบคอบ มีการพิจารณาอย่างละเอียดลออ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีส่วนผิดพลาดน้อยที่สุด หรือไม่มีเลย ความสำคัญของการปฏิบัติงานประสบการณ์จึงยิ่งขึ้นอยู่กับการวางแผน ตลอดจนความสามารถในการบริหารแผนงานเป็นสำคัญ

หลักการวางแผน

การวางแผนนั้นมีหลักการและเทคนิคแตกต่างกันไปตามประเภทและระดับของแผนงาน อย่างไรก็ตี การวางแผนมีหลักการทั่วไปดังนี้

1. ต้องมีวัตถุประสงค์ที่สมบูรณ์และชัดแจ้ง หลักการวางแผนงานข้อนี้จะทำให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างงานราชการและงานธุรกิจเอกชน ส่วนใหญ่แล้วงานธุรกิจของเอกชนกำหนดวัตถุประสงค์ของตนไว้ได้สมบูรณ์และชัดแจ้งกว่างานราชการ การวางแผนวัตถุประสงค์ของแผนงานนอกจากจะต้องสมบูรณ์และชัดแจ้งแล้ว จะต้องมีลักษณะดังนี้

1. สามารถปฏิบัติและวัดผลได้
2. หมายความกับเงินและเวลาที่มีอยู่
3. อยู่ในขอบเขตของนโยบายของรัฐบาลหรือหน่วยธุรกิจ
4. ชูใจให้รู้เกี่ยวข้องสนใจและเต็มใจทำงาน

2. ต้องมีนโยบายกว้าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานรับและเสริมความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของแผนงาน หันนี้เพราะงานที่เราอาจเรียกว่ากิจการแต่ละอย่างนั้นมีความเกี่ยวโยงกับกิจการอื่น ๆ เช่น ในกรณีที่จะบุคลากรกลองเพื่อส่งเสริมการเกษตรให้แก่รายภูมิแห่งหนึ่ง จังหวัดอาจเลือกกำหนดนโยบายว่า ควรจะขอเงินอุดหนุนชลประทานรายภูมิจากการปกครอง หรือควรจะสร้างด้วยเงินรายได้ของจังหวัดจากภาษีบำรุงท้องที่เอง หรือจะรับดำเนินการโดยยืมเงินสะสมขององค์การที่ฝากกระทรวงไว้มาใช้จ่าย แล้วตั้งงบประมาณคงใช้ในปีต่อไป การที่จะเลือกนโยบายปฎิบัติอย่างไรจะจะหมายความย่อมขึ้นอยู่กับฐานะและรายได้ของจังหวัด หรืออีกนัยหนึ่งคือทรัพยากรที่จังหวัดมีอยู่ ตลอดจนการคาดคะเนว่าจะมีผู้ได้รับประโยชน์จากการบุคลากรเพียงใด จึงต้องเลือกและกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ให้เหมาะสม เสียก่อน

3. ต้องมีการวิเคราะห์และตกลงร่วมกันระหว่างผู้บริหารและฝ่ายจัดการในเรื่องวิธีทางดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายในขอบเขตของนโยบายที่วางไว้

4. ต้องมีการจัดระบบงาน คือ จัดสรรปัจจัยการทำงานให้เพียงพอและเหมาะสม เช่น คน เงิน วัสดุ สถานที่ และเวลา เป็นต้น หลักการวางแผนข้อนี้ชี้ว่า การวางแผนงานต้องอาศัยปัจจัยและข้อเท็จจริง เพราะการวางแผนโดยปราศจากข้อเท็จจริง จะทำให้แผนงานพบ อุปสรรคและเป็นไปไม่ได้ตามวัตถุประสงค์ ผู้วางแผนจะต้องตอบคำถาม 5 ข้อ ดังต่อไปนี้ ได้ จึงจะทำให้แผนงานประสบผลสำเร็จ คือ จะทำอะไร ทำทำไม ใจจะทำ ทำอย่างไร และทำที่ไหน กล่าวโดยสรุป การวางแผนจะต้องมีรายละเอียดกำหนดไว้เท่าที่จะทำได้

5. ต้องกำหนดขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงาน จะต้องให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ปฏิบัติงานเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งถึงอำนาจและหน้าที่ของตน

6. ต้องวางแผนการเพื่อวัดผลงานไว้ หลักการข้อนี้เป็นเรื่องยกสำหรับงานราชการซึ่งมักมีวัตถุประสงค์ไม่สมบูรณ์และชัดแจ้ง อย่างไรก็ต้องมีกฎเกณฑ์และหลักการอยู่หลายอย่างที่อาจนำมาใช้วัดผลงานราชการได้

ขั้นตอนการวางแผน

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์

- จะกำหนดวัตถุประสงค์ได้อย่างไร ต้องทราบเสียก่อนว่าจะต้องทำอะไรมาก หรือน้อยเพียงใด เมื่อไร ที่ไหน เพราะเหตุใด

๖. ตรวจสอบวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายอีกครั้งว่าดีหรือเหมาะสมหรือไม่ ลักษณะของวัตถุประสงค์ที่ดี คือ

- ง่ายทัศรับ ชัดเจน
- ตอบสนองปัญหาและความต้องการได้ตรงจุด
- สามารถนำไปปฏิบัติได้
- เหมาะสมแก่เวลาและโอกาสที่จะปฏิบัติให้ลุล่วงตามวัตถุประสงค์นั้น

ขั้นที่ ๒ ศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นอยู่โดยละเอียด ขัดให้มีการรวมรวม และวิเคราะห์ข้อมูล และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เพื่อให้ทราบว่าสภาพความเป็นไปต่าง ๆ เป็นอย่างไร โดยมุ่งให้ทราบถึง

ก. ปัญหาซึ่งเป็นความเดือดร้อน อุปสรรคข้อขัดข้อง ขัดขวางมิให้เกิดความรุ่มเรียน เป็นสุข เช่น ปัญหาความยากจน โรคภัยไข้เจ็บ และปัญหาผู้ร้ายซุกซ่อน เป็นต้น

ข. ความต้องการของประชาชน เช่น ต้องการน้ำสะอาดสำหรับบริโภค ไฟฟ้า น้ำประปา ในหมู่บ้าน ฯลฯ

ก. ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่มีอะไรบ้าง ปริมาณและคุณภาพเป็นอย่างไร เช่น คน วัสดุ เงิน สถานที่ เวลา นโยบายทางราชการ กฏหมาย และระเบียบแบบแผนต่าง ๆ มีอยู่อย่างไร

ขั้นที่ ๓ ลงมือกำหนดแผนงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ โดยการวินิจฉัยว่าจะต้องทำอะไรบ้าง จะทำที่ไหน เมื่อใด และจะให้ใครทำ และจะทำอย่างไร เป็นการกำหนดแผนปฏิบัติงาน (Plan of work) บางทีก็เรียกว่าแผนประจำปี (Annual plan) ในการทำแผนปฏิบัติงานควรจะพิจารณาว่า

- ก. เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้คืออะไร (What)
- ข. ทำอย่างไรและที่ไหน (Who, Where)
- ค. เมื่อใด (When)
- ง. ใครเป็นผู้รับผิดชอบ (Who)
- จ. จะต้องใช้ปัจจัยอะไร เท่าใด เป็นต้นว่า คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ สารเคมีที่ควรกำหนดไว้ในการเปลี่ยนโครงการ ได้แก่
  1. หลักการและเหตุผลที่เรากำหนดโครงการนี้ขึ้นมา
  2. วัตถุประสงค์ คือ จุดหมายและคุณประโยชน์ที่เราจะดำเนินการตามโครงการ
  3. เป้าหมายให้รู้ว่าเราจะทำอะไร ทำแค่ไหน มีปริมาณและคุณภาพอย่างไรภายในกำหนดระยะเวลาเท่าใด

4. ผู้รับผิดชอบตามโครงการ
  - หน่วยงานได้รับผิดชอบ
  - หัวหน้าโครงการคือใคร
5. ทรัพยากรที่ใช้
  - เจ้าหน้าที่มีครบทั้ง แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างไร
  - วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้มีอะไรบ้าง
  - งบประมาณ
6. วิธีการดำเนินการ
  - ขั้นตอน
  - หมายกำหนดการให้ทราบว่าทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด ใครทำ ทำอย่างไร
  - จะมีแนวทางแก้ปัญหาในการดำเนินงานอย่างไร
  - การควบคุมงานและจัดการตามโครงการดำเนินงานอย่างไร
7. หน่วยงานที่จะรับช่วงดูแลรักษาหรือซ่อมแซมผลงานที่เสร็จสิ้นแล้วในอนาคต ให้รู้ว่างานเสร็จแล้ว มองให้หน่วยงานใด หรือใครดูแลรักษา จะได้ตั้งงบประมาณ ซ่อมบำรุงตามกำหนดระยะเวลาใช้งาน และเดือนสภาพของผลงานนั้น
8. วิธีประเมินผล จะมีวิธีการประเมินผลโครงการอย่างไร เมื่อใด ได้รับผิดชอบ

ข้อที่ 4 ขั้นดำเนินการตามแผน เมื่อได้วางแผนเสร็จแล้ว ยังต้องจัดให้มีการปฏิบัติตามแผนงานด้วย โดยวิธีการ

- ก. จัดให้มีการอำนวยการสั่งการ และแบ่งงานเป็นสัดส่วนตามแผนงานที่วางไว้
- ข. แจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแผนงานเข้าใจอย่างกระชับแจ้ง ชัดเจน
- ค. กำหนดวิธีการประสานงาน
- ง. กำหนดวิธีการตรวจสอบและความคุ้มงาน
- จ. ตรวจสอบและประเมินผลงานเป็นระยะ ๆ

จะต้องจัดให้มีการตรวจสอบและปรับปรุงแผนงานอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้แผนงานนั้นคงหมายสมแก่การปฏิบัติตามเวลา และสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ

ข้อที่ 5 การประเมินผล กือ การวัดผลความก้าวหน้าของงานให้รู้ว่างานมุ่งหมายไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้เพียงใด มีอุปสรรคข้อขัดข้องอย่างไร และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร การประเมินผลจะทำได้ทั้งในขณะดำเนินการตามแผนและเมื่อแผนเสร็จสิ้นลงแล้ว ทั้งนี้เพื่อ

- ก. ทำให้ทราบถึงความก้าวหน้าของโครงการต่าง ๆ

- ข. ช่วยปรับปรุงแก้ไขโครงการต่างๆ ให้ดีขึ้น
ค. เป็นการรายงานให้หน่วยงานและประชาชนทราบ

ตัวอย่างของแผนงานและโครงการ

ปัญหานั่งอาจมีหลายแผนงาน แผนงานเดียวอาจแก้ปัญหาได้ไม่หมด แต่ละแผนอาจมีหลาย ๆ โครงการ เช่น ปัญหาประชาชนส่วนใหญ่สุขภาพอนามัยไม่ดี อาจต้องมีแผนความคุ้มครองติดต่อ ส่งเสริมสุขภาพ อาหารและโภชนาการ การวางแผนครอบครัว การพัฒนาเด็ก

ตัวอย่าง แผนงาน “พัฒนาเด็ก” (บ้านทุ่งหลวง)

1. โครงการสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
2. โครงการปรับปรุงสถานที่เด็กเล่น
3. โครงการสนับสนุนอาหารกลางวัน
4. โครงการนัดวัคซีนป้องกันโรค
5. โครงการสนับสนุนอาหารเสริม
6. โครงการปลูกกล้ามเพิ่มอาหารเสริม

ตัวอย่าง แผนงาน “ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์”

วัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มผลผลิตทางด้านปศุสัตว์
เป้าหมาย เพื่อเพิ่มผลผลิตทางด้านปศุสัตว์ให้ได้ 5 เปอร์เซ็นต์
ในช่วงของแผน

แนวทางการดำเนินงาน

- ปรับปรุง ขยายพื้นที่ โค กระเบื้อง สุกร
- ปรับปรุงทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์
- ส่งเสริมการเลี้ยงไก่
- ป้องกัน กำจัดโรคสัตว์
- ฝึกอบรมผู้นำกลุ่มเกษตรกร

แผนงานส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์

- 1. แผนงาน**   **ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์**
- 2. ชื่อโครงการ**   โครงการนี้ให้ชื่อว่า “โครงการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ของจังหวัดมหาสารคาม”
- 3. วัตถุประสงค์**
  - 3.1 เพื่อปรับปรุงการเลี้ยงไก่ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการและใหม่
  - 3.2 เพื่อให้มีไก่เพียงพอแก่การบริโภคและเหลือขายเป็นรายได้ของกรอบครัว
  - 3.3 เพื่อให้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
- 4. เป้าหมาย**   ในรอบปี 2535 จะให้รายได้จากการเลี้ยงไก่ตั้งแต่ 1 หมู่บ้าน ฯ ละ 5 ราย รายละ 10 ตัว และจะให้ครบถ้วนทุกหมู่บ้านภายในระยะเวลา 3 ปี
- 5. วิธีดำเนินการ**
  - 5.1 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ระดับจังหวัด ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน
  - 5.2 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ระดับอำเภอ ประกอบด้วยนายอำเภอ หรือหัวหน้ากิ่งอำเภอ เป็นประธานกรรมการ
  - 5.3 ให้คณะกรรมการระดับอำเภอพิจารณาคัดเลือกรายภูมิ ผู้สนใจในการเลี้ยงไก่ ตามหลักเกณฑ์ในปี 2535 (ปีแรก) ตั้งแต่ 1 หมู่บ้าน ฯ ละ 5 ราย ฯ ละ 10 ตัว
  - 5.4 จัดทำพันธุ์ไก่ให้รายภูมิตามข้อ 5.3 ไปเลี้ยงเป็นตัวอย่าง เมื่อแม่ไก่ให้ลูกแล้วผู้เลี้ยงจะต้องส่งคืนลูกไก่เท่าจำนวนที่รับไป เพื่อคณะกรรมการ จะได้พิจารณาอนุมัติให้ผู้เลี้ยงรายอื่นๆ ต่อไป
  - 5.5 ให้ปศุสัตว์จังหวัด-อำเภอ ดำเนินการด้านการป้องกันโรคระบาด
  - 5.6 ให้เจ้าหน้าที่ของสถาบันบ่มรงพันธุ์สัตว์วิจัย แนะแนว เป็นประจำ อย่างน้อย สัปดาห์ละ 1 ครั้ง
  - 5.7 จัดปฐมนิเทศแก่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องก่อนออกปฏิบัติงาน

6. ระยะเวลาดำเนินการ มีกำหนด 3 ปี เริ่มแต่เดือนตุลาคม 2535 ไปจนถึงเดือน กันยายน

2537

7. สถานที่ดำเนินงาน – ดำเนินงานทุกอำเภอและกึ่งอำเภอ รวม 9 อำเภอ 1 กึ่งอำเภอ
92 ตำบล 1,226 หมู่บ้าน

8. งบประมาณ
ค่าใช้จ่าย	- งบส่งเสริมอาชีพขององค์การบริหารส่วนจังหวัดฯ
	- งบประมาณของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเท่าที่จะจัดสมทบได้
	- ค่าลูกไก่พันธุ์เนื้อ (รวมค่าขนส่งถึงที่) ตัวละ 7.00 บาท
	- ค่าวัสดุซึ่งและเวชภัณฑ์ เนลี่ยตัวละ 3.00 บาท

รวมตัวละ 10.00 บาท

ในปีแรกจะจัดซื้อลูกไก่แยกให้เลี้ยงเป็นตัวอย่าง 92 หมู่บ้าน ๆ ละ

5 ราย ๆ ละ 10 ตัว เป็นลูกไก่ 4,600 ตัว ๆ ละ 10 บาท เป็นเงิน 46,000 บาท

- ค่าน้ำยาล่วงพำนัชของเจ้าหน้าที่ ประมาณ 20,000 บาท

รวมในปี 2535 เป็นเงิน 66,000 บาท

9. หน่วยงานที่รับผิดชอบ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ปกรอง และพัฒนาชุมชนจังหวัด

10. ความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกับโครงการสาขาอื่น ๆ

- สาขาอุตสาหกรรม

- สาขาวิชาศึกษา

11. ผลที่คาดว่าจะได้รับ เมื่อดำเนินการครบช่วงของแผน (3 ปี) แล้ว คาดว่าจะได้ผลดังนี้

11.1 ช่วยให้รายได้เพิ่มมากขึ้น

11.2 มีอาหารโปรตีนบริโภคเพียงพอ

11.3 ลดค่าใช้จ่ายครอบครัวละประมาณ 20–25 บาทต่อวัน

11.4 มีรายได้จากการขายไก่เฉลี่ยครองครัวละ 1 ตัว/วัน เป็นเงินเฉลี่ยตัวละ 26–30 บาท

11.5 มีความรู้ ความชำนาญในการเลี้ยงไก่ตามวิชาการแผนใหม่ จนสามารถยืดเป็นอาชีพหลักได้

ประโยชน์ของการวางแผน

1. การวางแผนช่วยให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องเกิดความเข้าใจในองค์การหรือหน่วยงานที่เราปฏิบัติอยู่ดียิ่งขึ้น การวางแผนไม่ใช่ปลายทางของการดำเนินงาน แต่เป็นวิถีทางที่จะนำ

ไปสู่ปลายทางของการทำงาน การวางแผนมิใช่เพียงแต่มุ่งหรือให้เกิดกำไรได้ปริมาณผลผลิตมากขึ้น หรือวางแผนเท่านั้น แต่การวางแผนช่วยทำให้การบริหารงานทั้งระบบสัมฤทธิ์ผลด้วยดี

2. การวางแผนจะช่วยให้หน่วยงานนั้นเกิดความก้าวหน้าไปในวิถีทางที่เหมาะสมที่สุด หน่วยงานของราชการหรือเอกชนซึ่งมีความประสงค์ให้การทำงานโดยโครงการดำเนินการไปอย่างร้านเรียนค่อยเป็นค่อยไป แต่มีประสิทธิภาพ และไม่ประสงค์โครงการที่ดำเนินการอย่างรีบด่วน และฉับพลัน แต่สืบเปลืองเงินมาก การวางแผน (ที่ดี) เท่านั้นที่จะช่วยให้หน่วยราชการนั้นบรรลุเป้าหมายด้วยดี

3. การวางแผนเมื่อกำหนดไว้แล้วจะช่วยทำให้ผู้บริหาร (หรือผู้จัดการ) สามารถใช้ความคิด ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติได้อย่างรอบคอบ มีประสิทธิภาพเพื่อความก้าวหน้าของหน่วยงาน (หรือของโครงการ) ไปในวิถีทางที่ต้องความปราณາณไว้ด้วยดียิ่งเมื่อมีการวางแผนแล้ว แม้ว่าจะเกิดมีปัญหาขึ้นเฉพาะอยู่ข้างหน้า ก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติหรือผู้บริหารสามารถแก้ไขปัญหา ณ จุดนั้น เวลานั้น ได้ทันท่วงที และยิ่งกว่านั้นหากปัญหาเรื่องใดเกิดขึ้น เช่นเดียวกันของตนก็จะสามารถเสนอเรื่องไปยังผู้บังคับบัญชาและดับสูงได้ทันที

4. การวางแผนช่วยให้การบริหารงานของหน่วยงานมีความยืดหยุ่นในทางปฏิบัติได้ เมื่อมีแผนแล้ว ถ้าต้องการจะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขก็ทำได้ โดยมีหลักขี้ดหนึ่งว่า เท่าที่การวางแผนเป็นการช่วยให้ผู้ปฏิบัติได้เดินรุดหน้าไปในลักษณะที่เร็วขึ้น มีมโนภาพเตรียมไว้ล่วงหน้า มีคำแนะนำและเสนอแนะต่อไป

5. เมื่อมีการวางแผนแล้ว จะช่วยให้มีการแก้ไขปัญหาการบริหารงานขององค์กรได้โดยวิธีการอาศัยความร่วมมือหนึ่งก้าสั่ง และการให้ความสนใจร่วมงานเป็นหนึ่งใจเดียวกัน เมื่อมีการวางแผนควรจะเป็นแผนที่ดี จะต้องมีการให้ความสำคัญให้มีการพิจารณาปัญหาที่จะต้องปฏิบัติงานที่จะต้องทำหรือมีภาระเป็นปัญหาที่จะต้องดำเนินการให้สำเร็จตามกำหนดเวลา ตามความต้องการ ทุกคนยื่นมือมาช่วยเหลือและแสดงออกว่ามีส่วนร่วมในการปฏิบัติและผลสำเร็จในผลงานนั้น ๆ

6. การวางแผนจะช่วยให้ฝ่ายบริหารงานทราบว่าจะประเมินผลและตรวจสอบผลความก้าวหน้าจากตุณประสงค์ที่ได้วางไว้ เมื่อดำเนินการตามแผนไปแล้วก็จะต้องมีการวัดผลความก้าวหน้าจากการวางแผนระยะสั้น (Short-Term Planning) การวางแผนระยะยาว (Long-Term Planning) การวัดผลในแผน 2 แผนนี้แตกต่างกัน กล่าวคือในแผนระยะสั้นเราอาจจะใช้วัดผลได้โดยการเปรียบเทียบผลจากการปฏิบัติจริง ๆ กับผลที่ได้คาดคะเนไว้ตามแผน หรืออาจจะเขียนได้จากรูปของงบประมาณประจำปีก็ได้ ส่วนการวัดผลจากการวางแผนระยะยาว อาจจะ

วัดได้จากการที่แผนระยะหลังที่ตามมา ในอัตราของระยะเวลาของแผนระยะยาว (แผนใหญ่) นั้น สามารถปิดช่องว่างของการวางแผนที่ปฏิบัติมาในตอนต้นได้ผลดี เพราะในตอนแรกของการวางแผนให้ยังระยะยาวเราอาจไม่สามารถจะพยากรณ์ล่วงหน้าในความต้องการระยะยาวได้อย่างแม่นยำจนถึงที่สุดได้ เมื่อเรามาสามารถเปลี่ยนและปรับเข้ามาเป็นโถงการที่พ้องที่รับความต้องการกันได้ว่าอะไรແນในระยะช่วงต่อ ๆ มา และสามารถปฏิบัติได้ต่อเนื่องกันไปได้ไม่หยุดยั่ง ซึ่งถือว่าเป็นจุดสำคัญของการวัดประสิทธิภาพของการวางแผนระยะยาวนั้นใช้ได้และมีผลดี

7. การวางแผนนำไปสู่ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างดี การวางแผนช่วยให้การปฏิบัติการนำผลดีที่สุดในทางปฏิบัติให้แก่วงการธุรกิจ การศึกษา การเมือง และการทหารเด่นแต่กรณี

โดยสรุปประโยชน์ของแผนงานมีเนกประสงค์ ที่สำคัญที่สุดก็คือ ประหยัดเวลา แรงงาน และค่าใช้จ่ายในการที่จะทำให้ได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่เราประสงค์ นอกจากนี้แผนงานยังทำให้อาจหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาเหตุหรือความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น หรืออาจเกิดขึ้นเป็นอุปสรรค หรือทำลายการดำเนินไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ปัญหาเกี่ยวกับการวางแผน

อย่างไรก็ดี แม้ว่าการวางแผนงานจะเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในกระบวนการบริหารงานก็ตาม การวางแผนก็มีได้รับความสนใจและปฏิบัติกันอย่างจริงจังนัก ทั้งนี้เพราะการวางแผนงานเป็นสิ่งที่จะกระทำได้ดี ได้มาก และมีอุปสรรคอยู่ไม่น้อย ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเป็นอุปสรรคต่อการวางแผนงาน อาจจะเนื่องมาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งดังต่อไปนี้

1. ขาดความรู้ทางหลักวิชาการเกี่ยวกับวิธีการวางแผน
2. ความยุ่งยากลำบากในการค้นหาข้อเท็จจริง และรวมรวมข้อมูลเมื่อขาดข้อมูลก็ย่อมจะวางแผนที่ดีไม่ได้
3. การปฏิบัติตามความเคยชินโดยนิสัย
4. การวางแผนงานเป็นของยาก และเป็นการเพิ่มภาระให้ไม่ยกคิดวางแผน
5. ประเพณีการทำงานและการบริหารราชการไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญ
6. สภาพของสังคมตลอดจนระบบความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งประเพณี วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมที่ ฯ ไป อาจมีส่วนช่วยให้เกิดความเนื้อຍາ และขาดความกระตือรือร้นเอาริบเรื่อง
7. มักขัดต่อประโยชน์ส่วนตัว

ฉะนั้น นอกจากแผนงานจะต้องดีแล้ว การปฏิบัติตามแผนก็เป็นสิ่งสำคัญซึ่ง
จะต้องขัดให้มีการอำนวยการและการประสานงานที่ดี ตลอดจนขัดให้มีการตรวจสอบและ
ควบคุมการปฏิบัติงานเป็นนิjsinด้วย ข้อควรจำกัดคือแผนงานจะไร้ประโยชน์ ถ้าปราศจาก
การควบคุมงานให้เป็นไปตามแผน